

Geachte aanwezigen,

Wij zijn heel blij dat u vandaag met zo velen bent gekomen, om mijn vader te herdenken. Mijn moeder zei nog – het wordt hartstikke druk, ik ben blij dat wij op de eerste rij zitten! Als de eerste van vier sprekers wilde ik graag wat verhalen vertellen over mijn vader, en iets vertellen over de man die wij allemaal het geluk hebben gehad te kennen.

Hendrik werd in 1922 geboren als tweede zoon in een Gronings gezin uit goede kring. Zijn vader, Sietse Klaas de Waard, was een pacifistische advocaat met een groot gevoel voor rechtvaardigheid, die gratis pleitte voor dienstweigeraars. Zijn moeder was de dochter van een apotheker uit Hoogeveen die haar kandidaats klassieke talen had gehaald (op haar latere flat stond dat zelfs op haar naambordje!). Mijn vader en zijn grote broer Romke groeiden op in grote vrijheid – zolang ze een wollen borstrok droegen en beleefd waren (bijvoorbeeld bij het opscheppen van een tweede portie: "Fiks nuigen lat'n en ordentelijk zijn in 't afneem'n"), konden ze min of meer doen wat ze wilden, vanaf een verbazend jonge leeftijd.

Hendrik was een slim jongetje – in de eerste klas gaf de juf per ongeluk de som $2-5 = ?$ op (haar bedoeling was om $5-2$ te vragen) waarna Hendrik's hand omhoog schoot en hij riep "min drie, juffrouw!". Nu zou hij misschien worden doorgestuurd naar een hoogbegaafdenklasje, maar in 1928 werd je voor zulk brutaal gedrag nog gewoon in de hoek gezet.

Toen hij 14 was schuimde mijn vader al op alle uren van de nacht de stad rond, en had een baantje in het repareren van radio's op het Zuiderdiep, waar hij 's nachts om twee uur beschuit met aardbeien uit de muur trok en op een avond een echte boef tegenkwam die een man aanviel; toen de politie de "boef" aansprak gingen ze zeer familiair met elkaar om, wat erg tegen het rechtvaardigheidsgevoel van mijn vader indruiste.

Eigenlijk wilde mijn vader in Delft elektrotechniek studeren, maar inmiddels was het 1940 en waren de Duitsers Nederland binnengevallen, en toen werd het dus natuurkunde in Groningen. Hij weigerde de loyaliteitsverklaring te tekenen en hoopte ook wegens zijn studentassistentschap vrijstelling te hebben van het werken in Duitsland, maar toen hij dat op geheel karakteristieke wijze volgens de regels wilde vastleggen, werd hij door een kwaadwillende NSB'er naar het Durchgangslager Amersfoort gestuurd. Hij verbleef er drie maanden, en is er uiteindelijk door een list van een bevriende SS-officier uitgekomen.

Hij is dus door een Nederlander het kamp ingekomen, en door een Duitser eruit, en toen mijn moeder hem later vroeg wat voor hem de voornaamste les van deze gruwelijke kampervaring was, zei hij: ik heb geleerd, dat mensen mensen zijn. Hij heeft zijn leven lang iedereen zonder vooroordeel bejegend, en ook ons geleerd dat je een mens alleen op zijn handelen mag beoordelen, maar nooit op grond van afkomst, nationaliteit of positie. Zo was er in het kamp een bevelhebber die hem, als klein mager mannetje, uit de rij gevangenen plukte en in de tuin te werk zette zodat hij niet meer hoefde 'stobbenrooien' – wat mogelijk zijn leven heeft gered. Anderzijds was er veel wreedheid tussen gevangenen onderling, die mijn vader diep schokte. Hij leerde ons dus ook dat je altijd een keus hebt in hoe je handelt: in welke positie je je ook bevindt kun je kiezen om het goede of het slechte te doen.

Iets anders dat ik mij als gevolg van zijn oorlogsverleden heeft geleerd, is hoe je van de hik afkomt. "Je moet namelijk je adem inhouden dieper dan je denkt dat je kunt, en langer dan je denkt dat je kunt." Het besef dat je altijd meer kan dan je *denkt* dat je

kunt, heeft mij vaak enorm geholpen – zo heb ik bijvoorbeeld nooit meer ongewenst de hik.

Mijn vader heeft zijn leven lang hard gewerkt – en altijd veel waardering gehad voor mensen die dat ook deden. “Je hebt twee soorten mensen, mensen die iets doen, en mensen die er over praten.” – een tweedeling die ik vaak ook in mijn werk herken, en het is goed om te zorgen dat je blijft horen bij de groep die echt wat doet. Hij kon er slecht tegen om niet te werken. Toen hij eens met een zware bloedvergiftiging in het ziekenhuis lag en zo ziek was dat hij niet eens recht op kon zitten, kwam ik naast hem zitten en vroeg hoe het ging: “Het is niet zo productief, wat ik hier lig te doen”, zei hij toen verontschuldigend. Soms was hij wel erg koppig: de dag na een lange, vermoeiende reis naar Amerika stond hij erop om een lezing te houden voor een groep zendamateurs in Hilversum. Ik weet nog dat ik wanhopig probeerde hem hiervan te weerhouden, want hij liep namelijk ineens heel raar: hij kon zijn voeten niet meer optillen. Maar hij stond erop om toch te gaan, hoewel het steeds slechter ging: de volgende dag werd hij met een ambulance naar het ziekenhuis vervoerd en dit bleek het begin van de verlamningsziekte Guilliam-Barré te zijn.

Over zijn werk als fysicus zal Wim Mook straks meer vertellen, maar hij was niet alleen op zijn werk een wetenschapper. Hij droeg zijn hele leven een volstrekt onafhankelijke houding ten opzichte van autoriteit en het belang van “kwantitatief denken” mee. Mijn moeder had eens glazen gekocht waar op stond “unbreakable glass”. ‘Apekool,’ zei mijn vader en klom op het balkon: het bleek inderdaad dat deze glazen, als ze vanaf 4 meter met kracht op de stoeptegels werden gegooid, toch wel konden breken.

Uit zijn tijd als bestuurder aan de RUG stamt de anekdote dat het idee was ontstaan om een parkeerplaats te bouwen onder het Academie-gebouw. Tijdens de U-raadsvergadering hierover rekende mijn vader even “*on the back of an envelope*” uit, dat het gewicht van het gebouw betekende dat er minimaal om de meter een paal moest staan, en er dus geen auto meer in paste. Er heerste een zekere teleurstelling dat hij roet in het eten gooide van dit prachtige plan en een van de raadsleden reageerde geërgerd: “Die De Waard komt ook altijd met cijfers”.

Mijn vader wilde altijd graag zijn kennis overdragen, en heeft zich zijn leven lang naast zijn colleges ingezet voor de studenten, en het overbrengen van de lol van de wetenschap, zowel door de Magiorama (een wetenschapstentoonstelling in de Martinihal), zijn ‘Fysique Amusante’ lezingen, als de vele optredens die hij, ook na zijn pensioen, gaf aan studenten en scholieren. Na een verblijf van een jaar bij het prestigieuze Bell Labs werd hem gevraagd daar te blijven om onderzoek te doen, maar hij wilde toch weer terug naar Groningen omdat hij het contacten met de studenten en jonge mensen zo miste.

Wij zijn als familie ontzettend blij met de door studenten opgerichte Stichting H. de Waard, die elk jaar een lezing organiseren in de Aula van de Universiteit. Geheel in zijn geest weten ze elk jaar weer een fantastische spreker te vinden die naar Groningen reist om een algemeen publiek te vertellen over optische computers, femtoseconden-spectroscopie, of het stilzetten van het licht. De blijvende aandacht van steeds nieuwe generaties van studenten van de FMF is ontzettend belangrijk geweest voor mijn moeder en ons als gezin.

Mijn vader is zelf ook, in de woorden van Annie M.G. Schmidt, “altijd acht gebleven”. Ik vroeg hem op zijn zeventigste verjaardag of hij zich nou ook echt zeventig voelde, en toen zei hij: “Ik denk nog elke dag: Hendrik, je moet je nou toch echt eens wat

volwassener gaan gedragen". Hij was een geweldig lieve opa en altijd ontzettend goed met kinderen, die hij serieus en als volwaardig persoon benaderde.

Als vader was hij geweldig; hij liet soms op subtiële manier blijken wat hij vond van gedachten die je aan het ontwikkelen was. Als puber was ik bijvoorbeeld erg onder de indruk van haiku's, korte Japanse gedichtjes over bloesem en vlinders en andere vaagheden, die ik op flinterige papiertjes door het huis hing. Op een dag zag ik dat mijn vader ook een haiku had geschreven op een poster die in de WC hing, die luidde als volgt: "Simple matters of bluff/Will occupy my mind/Until I find/A real thought." Ik was er diep van onder de indruk, en vroeg me sindsdien vaak af of iets een echte gedachte was, of een "simple matter of bluff"... Hij zei altijd tegen mijn moeder dat ze moesten vertrouwen op het gezond verstand van hun kinderen, iets wat mij als ouder ook een enorm goed idee lijkt, maar niet altijd even makkelijk te doen is.

Hij vond ook dat er veel gevierd moest worden, en was dol op feesten; die gaven mijn ouders dan ook veel. Daarvoor bedacht mijn vader vaak allerlei spelletjes en opdrachten; ik herinner me zelf nog het feest met het "Improbable Objects Game", waarbij mijn vader door het huis allerlei onwaarschijnlijke voorwerpen had opgehangen; de eerste letters van de voorwerpen vormden een woord, en wie het eerst het woord raadde kreeg een prijs (ongetwijfeld een fles drank!).

De hele buurt mocht ook vaak meevieren – zo zette hij nog in 2002, toen de Italiaanse wielrenners van de Giro door Groningen reden, een tweetal grote luidsprekers op het balkon waaruit bij het passeren der renners, Italiaanse aria's over het plantsoen galden. Hij maakte een speciaal rondje om de muziekkwaliteit te testen, en was zeer tevreden dat er een staande golf was met een buik bij de Plantsoenbrug, waar de renners twee keer over heen kwamen.

In de laatste fase van zijn leven leed mijn vader aan, zoals hij het zelf noemde, 'slijtage van 't benul'. Het tekent de kracht en bijzonderheid van zijn karakter dat hij, zelfs toen zijn faciliteiten vrijwel volledig geërodeerd waren, nog vreugde kon schenken aan de mensen om hem heen. Toen hij in een heldere bui eens "om zich heen keek", was zijn eerste gedachte dat hij toch nodig weer eens wat moest doen voor de mannen van de werkplaats van het Lab.

Wij hebben allemaal een diepe bewondering voor de wijze waarop mijn moeder hem in deze laatste jaren heeft verzorgd. Zij is door alles heen van hem blijven houden, en geholpen door de geweldige medewerkers van de thuiszorg en haar lieve burens heeft ze hem tot het laatst verzorgd met een volstrekt zelfloze vanzelfsprekendheid. De kracht van hun liefde is een voorbeeld voor ons allemaal.

Er zijn veel meer verhalen over mijn vader te vertellen, en dat moeten we ook allemaal, de komende tijd en daarna, blijven doen. Ik wil nu graag het woord geven aan Wim Mook en Dolf van der Paauw, die wat kunnen zeggen over Hendrik als fysicus en zendamateur, waarna mijn zwager Bert Steenge deze ceremonie zal afsluiten.

Ik ben ontzettend trots, en voel me heel bevoorrecht, dat ik zo'n geweldige man als vader heb gehad. Als ik niet weet wat ik moet doen, denk ik altijd: "Wat zou pappa nou vinden?" en doorgaans weet ik het dan wel.

Dank je wel voor alles pappa, en rust zacht.

- Anita de Waard